

Чорний Ігор Ярославович,

аспірант

*(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький)*ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-6990-0357>

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ПІДСТАВ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

У статті розглядаються підстави криміналізації воєнних злочинів у національному кримінальному законодавстві. Вказується, що криміналізація кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку взагалі та воєнних злочинів зокрема пов'язана, по-перше, із необхідністю у врахуванні негативного, історично сформованого досвіду захисту цивільного населення в умовах збройного конфлікту; по-друге, – з наявністю відповідних зобов'язань, взятих Україною під час ратифікації договорів, які утворюють міжнародне гуманітарне право; третьою причиною є визначення способів наближення національного законодавства до законодавства зарубіжних країн. Зазначається, що до соціальних та кримінологічних факторів криміналізації воєнних злочинів доцільно віднести: 1) відсутність кореляції між кримінально-правовими та кримінологічними заходами протидії воєнним злочинам; 2) відсутність механізму інтеграції заходів, передбачених міжнародними правовими документами у процес запобігання воєнним злочинам; 3) відсутність дієвих програм психологічної реабілітації цивільних осіб та військовослужбовців, щодо яких було вчинено військові злочини; 4) відсутність економічного потенціалу держави для своєчасного відновлення цивільних об'єктів та об'єктів критичної інфраструктури; 5) відсутність практики (стандартів) розслідування воєнних злочинів, адаптованих під національний збройний конфлікт; 6) відсутність можливості забезпечення національної стійкості на тимчасово окупованих територіях та територіях, на яких ведуться активні бойові дії. Підсумовується, що активний розвиток міжнародного воєнного кримінального права пов'язаний із подіями, які відбувались в умовах дії комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років в Україні, зокрема – Другої світової війни. **Ключові слова:** криміналізація, воєнні злочини, тоталітарний режим, кримінальні правопорушення, кримінальна відповідальність, окуповані території, війна, збройний конфлікт, міжнародне гуманітарне право.

Постановка проблеми. Криміналізація воєнних злочинів (які підпадають під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду), передбачених розділом XIX національного кримінального законодавства більшістю вчених пов'язується із низкою історичних факторів, які зумовили потребу у посиленні кримінально-правового захисту таких суспільних відносин, безпосередньо суспільства та держави. Необхідно відмітити, що протягом останніх років у науці непоодинокими є випадки, коли вчені підміняють поняття «воєнного злочину» «військовим кримінальним правопорушенням», що є серйозною теоретичною помилкою, яка може спричинити негативний вплив порядку кваліфікації таких протиправних діянь. Наведене свідчить про те, що в умовах війни, розв'язаної російською федерацією проти України актуальною проблемою є визначення соціальної обумовленості криміналізації воєнних злочинів у національному кримінальному законодавстві.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останнім часом проблеми, пов'язані із удосконаленням кримінально-правової характеристики та особливостей кваліфікації воєнних злочинів частіше стають предметом дослідження учених, серед яких необхідно виокремити праці Р.О. Мовчана, Є.С. Назимка, Є.О. Письменського,

Т.І. Пономарьової, М.І. Хавронюка та ін. Водночас окремі питання потребують додаткового розгляду.

Метою статті є розгляд та узагальнення підстав криміналізації воєнних злочинів у національному кримінальному праві.

Виклад основного матеріалу. В контексті дослідження соціальної обумовленості криміналізації воєнних злочинів доцільним є диференціювати відповідні фактори таким чином: 1) історичні фактори криміналізації воєнних злочинів; 2) соціальні фактори криміналізації воєнних злочинів; 3) нормативно-правові та інституційні фактори криміналізації воєнних злочинів; 4) кримінологічні фактори криміналізації воєнних злочинів.

Відтак, початок розвитку міжнародного воєнного кримінального права (у розумінні його як сукупності міжнародних правових положень, якими врегульовується питання кримінально-правового захисту держави та суспільства від порушень законів та звичаїв війни в умовах збройного конфлікту) пов'язаний із подіями, які відбувались в умовах дії комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років в Україні, а також Другої світової війни.

В умовах збройного конфлікту як у XX столітті, так і в сучасній Україні удосконалення кримінальної від-

повідальності військовослужбовців відбувається одночасно із удосконаленням норм, якими встановлено кримінальну відповідальність за кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Актуальним прикладом є прийняття Закону від 09.10.2024 № 4012-IX «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього», відповідно до якого національне кримінальне законодавство було доповнено ст. 31-1, яка визначає межі кримінальної відповідальності військових командирів, інших осіб, які фактично діють як військові командири, та інших начальників.

Криміналізація кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку взагалі та воєнних злочинів зокрема пов'язана, по-перше, із необхідністю у врахуванні негативного, історично сформованого досвіду захисту цивільного населення в умовах збройного конфлікту; по-друге, – з наявністю відповідних зобов'язань, взятих Україною під час ратифікації договорів, які утворюють міжнародне гуманітарне право; третьою причиною є визначення способів наближення національного законодавства до законодавства зарубіжних країн.

Отже, до історичних факторів соціальної обумовленості криміналізації воєнних злочинів необхідно віднести: 1) активний розвиток міжнародного кримінального права, посилення міжнародного правового захисту національних суспільних відносин; 2) негативні суспільно-політичні явища, які існували під час дії комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років в Україні; 3) розвиток міжнародного гуманітарного права та формування принципів збройного конфлікту, пов'язаних із подіями Другої світової війни; 4) утворення міжнародних судових органів та розмежування меж дискреції; 5) необхідність у приведенні положень національного кримінального законодавства відповідним положенням, якими встановлено кримінальну відповідальність за кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку у кримінальних законодавствах зарубіжних країн.

Соціальні фактори криміналізації воєнних злочинів безпосередньо пов'язані із кримінологічними та вітчизняними. Криміналізація воєнних злочинів першопочатковою метою мала захист цивільного населення під час збройного конфлікту. Водночас очевидним висновком є неможливість її реалізації у повному обсязі.

Розглядаючи фактори, які можуть мати негативний вплив на розвиток держави та суспільства у повоєнний період, а також оцінюючи потенційні криміногенні ризики та загрози, вчені вказують, що негативними соціально-психологічними факторами є: а) дисфункції інституту сім'ї, дитинства й материнства, пов'язаної з тривалим розривом фізичної дистанції між членами родин через виїзд жінок і дітей закордон; б) психологічні травми (зокрема посттравматичні стресові розлади як у учасників бойових дій, так і інших осіб, які пережили перебування у зоні таких дій), тривожність, невротизація, істерії тощо. Ці наслідки, як відомо, є потужними детермінантами й агресії (злочини ненависті, побутова агресивно-насильницька злочинність), і аутоагресії (алкоголізація, наркотизація, суїцидальність). Тож нарощування агресивно-насильницького криміногенного потенціалу – факт динамічної реальності негативного кримінологічного-прогностичного значення.

В цьому аспекті варто акцентувати і на тому, що виклики онтологічного порядку, детерміновані війною, є екстраординарними, як правило, не очікуваними та, що найголовніше, комплексно травматичними. Глибина травматизації сягає розгалужених пластів колективного безсвідомого. Тож є всі підстави говорити саме про колективну травму Українського народу, що даватиметься взнаки поколіннями. Перш за все через острах повертатися на Батьківщину, укорінюватися, планувати майбутнє дітей (особливо в регіонах, наближених до кордону з росією) [1].

В умовах дії особливого правового режиму воєнного стану проблеми загострення соціальної та кримінологічної ситуації обумовлені об'єктивними факторами та чинниками. Прогнозовані кримінологічні ризики можуть бути зумовлені: 1) збільшенням кількості кримінальних правопорушень, які вчиняються на тимчасово окупованих територіях та які є латентними для національних органів досудового розслідування; 2) погіршенням психологічного клімату в державі та збільшенням кількості осіб, які страждають на посттравматичний стресовий розлад; 3) погіршенням трудового потенціалу та зниженням кількості робочих місць; 4) збільшенням кількості неповнолітніх осіб, які мають розлади здоров'я, зокрема – психічного.

Вказане може бути наслідком воєнних злочинів, які вчиняються представниками держави-агресора. Відповідно до положень Римського статуту видами таких злочинів є умисне вбивство; катування або нелюдське поводження, у тому числі біологічні експерименти; умисне заподіяння сильних страждань або тяжких тілесних ушкоджень чи шкоди здоров'ю; незаконна депортація або переміщення чи незаконне позбавлення волі; переміщення, прямо чи опосередковано, окупаційною державою частини її власного цивільного населення на окуповану нею територію чи депортація або переміщення всього або частини населення окупованої території у межах чи за межі цієї території; умисне спрямування нападів на будівлі, призначені для релігійних, освітніх, мистецьких, наукових чи благодійних цілей, на історичні пам'ятники, госпіталі та місця зосередження хворих і поранених за умови, що вони не є військовими цілями; заподіяння особам, які перебувають під владою ворожої сторони, фізичного каліцтва або здійснення над ними медичних чи наукових експериментів будь-якого характеру, які не обґрунтовані необхідністю медичного, стоматологічного або лікарняного лікування відповідної особи і здійснюються не в її інтересах та які призводять до смерті або серйозно загрожують здоров'ю такої особи чи осіб; віроломне вбивство або поранення осіб, що належать до ворожої нації чи армії; посягання на людську гідність, зокрема образливе і принизливе поводження; зґвалтування, сексуальне рабство, примушення до проституції, примусова вагітність, як вона визначена в підпункті (f) пункту 2 статті 7, примусова стерилізація чи будь-яка інша форма сексуального насильства, яка також становить грубе порушення Женевських конвенцій; умисне використання голодування цивільного населення як методу ведення війни шляхом позбавлення його предметів, необхідних для виживання, у тому числі умисне створення перешкод для надання допомоги, як це передбачено відповідно до Женевських конвенцій; набір або вербування дітей віком до п'ятнадцяти років до складу національних збройних сил або використання їх для активної участі в бойових діях [2].

Необхідно також відмітити, що більшість із наведених суспільно небезпечних діянь було вчинено пред-

ставниками російської федерації проти України, про що свідчать інформаційні та аналітичні довідки міжнародних організацій.

Детермінація воєнних злочинів, злочину геноциду, злочинів проти людяності онтологічно не відрізняється від умовленості інших кримінальних правопорушень. Їх вчинення стає наслідком послаблення соціального контролю на всіх його рівнях. По-перше, ослаблений самоконтроль (як результат недоліків у вихованні і соціалізації) зменшує вплив совісті як суб'єкта моральної самооцінки, не здатного стримувати як ненормальні бажання, так і навіть тваринні інстинкти. По-друге, ослаблений соціальний контроль нейтралізує дисконформність суспільного засудження певної поведінки. І, по-третє, недостатня ефективність державно-правового контролю сама собою зменшує стримуючу вагомість потенційного кримінального покарання. Кримінальна субкультура перетворюється на домінуючу загальної культури російського суспільства воєнного часу і детермінує вчинення злочинів, визначених у Римському Статуті Міжнародного Кримінального Суду. Традиційні для росії поведінкові патерни, масові практики, пов'язані з офіційною ідеологією збереження й трансляції у сучасність цінностей та інститутів архаїчного суспільства з його культами агресії, війни, воїна-героя, мертвих предків, нетолерантності тощо. Це спроба гальмування сучасного етапу всесвітньо-історичного прогресу, який відбувається на зовсім інших засадах. Однак ця спроба приречена на невдачу, про що свідчать і хід воєнних дій, і позиція світового співтовариства. Глобальний прогрес можна пригальмувати на деякий час, але повернути історію у зворотному напрямку неможливо [3]. Необхідно відзначити, що детермінанти воєнних злочинів знаходяться у площині, яку важко контролювати звичними засобами державного реагування на кримінально протиправну діяльність. Як правило, можна виокремити дві основні детермінанти воєнної злочинності – ті, що мотивовані геноцидом певного населення, а також ті, що мають політичну мотивацію. Третя група утворена політико-економічними факторами та чинниками.

Водночас обрання ворогом агресивної форми досягнення мети розв'язаного збройного конфлікту окрім іншого, має на меті залякування цивільного населення та використання його як засобу впливу на державну владу. Прикладом є злочини, вчинені представниками російської федерації на початку 2022 року.

Так, відповідно до інформації, підготовленої Управлінням Верховного Комісара ООН, 7 березня 2022 року приблизно опівдні четверо російських солдатів увійшли до будинку, в якому 27-річний чоловік проживав разом із матір'ю на вулиці Івана Франка. Солдати почали обшукувати будинок і знайшли камуфляжну форму, що викликала в них підозру. Мати чоловіка пояснила, що форма належала її покійному чоловікові, ветерану Збройних Сил України. Після цього військовослужбовці наказали показати мобільні телефони родини, та знайшли в телефоні чоловіка повідомлення про пересування російських військ і вирішили його затримати. Далі більша група солдатів привела цього чоловіка в будинок сусіда на вулиці Набережній. Солдати запитали жителів будинку, чи знали вони цього чоловіка. Отримавши ствердну відповідь, солдати почали кричати та звинувачувати чоловіка в тому, що він «бандерівець». Жителі будинку, з якими спілкувалося УВКПЛ, сказали, що солдати були з Челябінська, але серед них були також етнічні буряти. Щонайменше один із них був офіцером. Він погрожував стратити чоловіка на місці,

щоби провчити жителів. Солдати не виконали погрозу, але відвели чоловіка до сусіднього будинку на тій самій вулиці, де він залишався до своєї смерті. Вранці 8 березня 2022 року до будинку, де його тримали під вартою, підійшла мати чоловіка. Вона побачила сина на подвір'ї, але солдати не дозволили йому піти. Його рука була поранена. Вона розповіла УВКПЛ, що її син виглядав дуже наляканим. Присутні солдати запевнили її, що повезуть її сина до «слідчого», і якщо все буде добре, його відпустять «за два тижні». Це був останній раз, коли вона бачила сина живим. У наступні дні вона поверталася до будинку, але солдати, які були розміщені там, погрожували її застрелити та наказали їй піти. 30 березня 2022 року російські війська залишили цей район. Наступного дня тіло чоловіка було знайдено в підвалі будинку, де його востаннє бачили затриманим. Він лежав на матраці з вогнепальним пораненням голови та серйозно пораненою рукою [4]. Наведений приклад у повному обсязі ілюструє воєнний злочин, вчинений військовослужбовцями держави-агресора щодо цивільного населення. Значна кількість порушень положень міжнародного гуманітарного права зумовило потребу у ратифікації Римського статуту МКС та внесенні відповідних змін до кримінального законодавства.

Взагалі, в умовах збройного конфлікту кримінальне право певним чином трансформується, набуваючи рис військового права. На підтвердження вказаної думки можна навести низку прикладів змін та доповнень, внесених до національного Кримінального кодексу з 24 лютого 2022 року. Більшість із них можна поділити на декілька груп: 1) зміни, пов'язані із удосконаленням меж кримінальної відповідальності та покарання (призначення та звільнення) військовослужбовців; 2) зміни, пов'язані із посиленням кримінальної відповідальності за окремі військові кримінальні правопорушення; 3) зміни, пов'язані із посиленням кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти власності; 4) зміни, пов'язані із ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду.

Отже, до соціальних та кримінологічних факторів криміналізації воєнних злочинів доцільно віднести: 1) відсутність кореляції між кримінально-правовими та кримінологічними заходами протидії воєнним злочинам; 2) відсутність механізму інтеграції заходів, передбачених міжнародними правовими документами у процес запобігання воєнним злочинам; 3) відсутність дієвих програм психологічної реабілітації цивільних осіб та військовослужбовців, щодо яких було вчинено військові злочини; 4) відсутність економічного потенціалу держави для своєчасного відновлення цивільних об'єктів та об'єктів критичної інфраструктури; 5) відсутність практики (стандартів) розслідування воєнних злочинів, адаптованих під національний збройний конфлікт; 6) відсутність можливості забезпечення національної стійкості на тимчасово окупованих територіях та територіях, на яких ведуться активні бойові дії.

Нормативно-правові та інституційні фактори соціальної умовленості криміналізації воєнних злочинів. Вказана група факторів, у більшості, пов'язана із положеннями міжнародних правових документів, які утворюють міжнародне гуманітарне право, а саме – їх прийняттям та ратифікацією. Відповідний вплив також мало створення міжнародних судових органів.

Так, сімдесят сім років тому, у період з 20 листопада 1945 року до 1 жовтня 1946 року, відбувалися засідання унікального та новітнього для того часу міжнародного судового органу – Нюрнберзького три-

буналу. Його спадщина є винятково важливою для міжнародного права в тій його частині, яка пов'язана з притягненням до міжнародно-правової відповідальності за особливо важкі злочини. До Другої світової війни в міжнародному праві вважався загальною визначеною звичай, сформульований ще в період становлення Римської імперії – *vae victis* (горе переможеним), що передбачає повну свободу переможця щодо переможеного. Завдяки Нюрнберзькому процесу сформувався комплекс нових загально-правових норм, що встановлюють судовий порядок притягнення до міжнародно-кримінальної відповідальності осіб, винних у вчиненні військових злочинів та злочинів проти людяності, які не були пов'язані з певним географічним місцем, тобто не підлягали встановленій національній юрисдикції. У міжнародному праві відбулася відмова від «права сильного», втіленого в «*jus ad bellum*», та стався перехід до природно-правової відмови від агресивної війни та абсолютної цінності права на мир та безпеку. Комісія міжнародного права, за дорученням Генеральної Асамблеї ООН, узагальнивши практику Нюрнберзького трибуналу, надала цьому положенню статусу Принципу міжнародного права, визнаного статутом Нюрнберзького трибуналу, що відображено в рішенні Трибуналу (Принцип 1) (8) [4]. Після створення Нюрнберзького трибуналу та завершення відповідного процесу було підготовлено та підписано більшість Женевських конвенцій та Протоколів до них, в яких було закладено основні принципи ведення збройного конфлікту.

Нюрнберзькі принципи на межі XX–XXI століть лягли в основу статуту Міжнародного кримінального суду – Римського статуту (11). За вироком Нюрнберзького трибуналу дванадцять підсудних було засуджено до страти, троє засуджено до довічного ув'язнення і четверо – до термінів тюремного ув'язнення від десяти до двадцяти років; троє підсудних було виправдано. Суд, відповідно до статті 9 Статуту (15), розглянув питання визнання злочинними організаціями німецько-

го фашизму гестапо, службу безпеки, охоронні загони націонал-соціалістичної робітничої партії Німеччини, штурмові загони націонал-соціалістичної німецької робітничої партії. Підставою для винесення вироку було те, що ці організації брали участь у вчиненні військових злочинів і злочинів проти людяності. Зі статті 10 Статуту (15) випливає, що рішення про визнання злочинного характеру обвинувачуваної організації є остаточним і не може зазнавати заперечення на будь-якому подальшому процесі в справі окремих членів організацій. У цій статті передбачено право національної влади залучати до суду осіб за належність до групи чи організації, яку Суд визнає злочинною. Не вимагається повторне доведення та не допускається оскарження встановленого Судом протиправного характеру організацій [4]. *До нормативно-правових та інституційних факторів соціально обумовленості криміналізації воєнних злочинів доцільно віднести:* 1) прийняття та ратифікацію Женевських конвенцій, а також Протоколів до них; 2) ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду; 3) створення міжнародних судових органів та диференціацію меж повноважень.

Таким чином, проведені дослідження надало підставу для констатації, що розвиток міжнародного воєнного кримінального права пов'язаний із подіями, які відбувались в умовах дії комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років в Україні, зокрема – Другої світової війни.

Криміналізація кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку взагалі та воєнних злочинів зокрема пов'язана, по-перше, із необхідністю у врахуванні негативного, історично сформованого досвіду захисту цивільного населення в умовах збройного конфлікту; по-друге, – з наявністю відповідних зобов'язань, взятих Україною під час ратифікації договорів, які утворюють міжнародне гуманітарне право; третьою причиною є визначення способів наближення національного законодавства до законодавства зарубіжних країн.

Список використаних джерел

1. Орлов Ю.В. Прогнозовані ризики загострення кримінологічної обстановки: вплив воєнних та антивоєнних факторів. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/237bd837-0d16-45cf-92dd-83c95b696e11/content>.
2. Римський статут Міжнародного кримінального суду. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.
3. Поклад В.І. Кримінальна субкультура як фактор детермінації воєнних злочинів. URL: <https://rep.dnuvs.ukr.education/server/api/core/bitstreams/8019c1aa-1be7-4d32-97e6-8077dc7757b3/content>.
4. Вбивства цивільних осіб: свавільні страти та напади на окремих цивільних осіб у київській, чернігівській і сумській областях у контексті збройного нападу російської федерації на Україну. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/ukraine/2022/2022-12-07-OHCHR-Thematic-Report-Killings-UKR.pdf>.
5. Внесок Нюрнберзького трибуналу у формування норм міжнародного права щодо злочинних організацій. URL: <https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/cpls/2/cpls203.pdf>.

References

1. Orlov, Yu.V. Prohnozovani ryzyky zahostrennia kryminolohichnoi obstanovky: vplyv voiennykh ta antyvoiennykh faktoriv [Predicted risks of aggravation of the criminological situation: the influence of war and anti-war factors]. Retrieved from: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/237bd837-0d16-45cf-92dd-83c95b696e11/content> [in Ukrainian].
2. Rymyskyi statut Mizhnarodnoho kryminalnoho sudu [The Rome Statute of the International Criminal Court]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text [in Ukrainian].
3. Poklad, V.I. Kryminalna subkultura yak faktor determinatsii voiennykh zlochyniv [Criminal subculture as a determining factor of war crimes]. Retrieved from: <https://rep.dnuvs.ukr.education/server/api/core/bitstreams/8019c1aa-1be7-4d32-97e6-8077dc7757b3/content> [in Ukrainian].
4. Vbyvstva tsyvilnykh osib: svavilni straty ta napady na okremykh tsyvilnykh osib u kyivskii, chernihivskii i sumskii oblastiakh u konteksti zbroinoho napadu rosiiskoi federatsii na Ukrainu [Killings of civilians: arbitrary executions and attacks on individual civilians in Kyiv, Chernihiv and Sumy regions in the context of the armed attack of the russian federation on Ukraine]. Retrieved from: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/ukraine/2022/2022-12-07-OHCHR-Thematic-Report-Killings-UKR.pdf> [in Ukrainian].

5. Vnesok Niurnberzkoho trybunalu u formuvannia norm mizhnarodnoho prava shchodo zlochynnykh orhanizatsii [Contribution of the Nuremberg Tribunal to the formation of norms of international law regarding criminal organizations]. Retrieved from: <https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/cpls/2/cpls203.pdf> [in Ukrainian].

Chornyi Igor

Postgraduate Student

*(Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi)*ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-6990-0357>**ON THE QUESTION REGARDING THE GROUNDS
FOR THE CRIMINALIZATION OF WAR CRIMES**

The article examines the grounds for the criminalization of war crimes in the national criminal legislation. It is indicated that the criminalization of criminal offenses against peace, human security and the international legal order in general and war crimes in particular is connected, firstly, with the need to take into account the negative, historically formed experience of protecting the civilian population in armed conflict; secondly, with the presence of relevant obligations taken by Ukraine during the ratification of treaties that form international humanitarian law; the third reason is the determination of ways to approximate national legislation to the legislation of foreign countries. It is noted that the social and criminological factors of the criminalization of war crimes should include: 1) lack of correlation between criminal and criminological measures to combat war crimes; 2) lack of a mechanism for integrating measures provided for by international legal documents into the process of preventing war crimes; 3) lack of effective psychological rehabilitation programs for civilians and military personnel who have committed war crimes; 4) lack of economic potential of the state for the timely restoration of civil facilities and critical infrastructure facilities; 5) lack of practice (standards) for the investigation of war crimes adapted to a national armed conflict; 6) lack of possibility of ensuring national stability in temporarily occupied territories and territories where active hostilities are taking place. It is concluded that the active development of international military criminal law is connected with the events that took place under the conditions of the communist totalitarian regime of 1917–1991 in Ukraine, in particular – the Second World War.

Key words: *criminalization, war crimes, totalitarian regime, criminal offenses, criminal responsibility, occupied territories, war, armed conflict, international humanitarian law.*